

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 9, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.33

Н. А. Добрянська,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет, м. Одеса
А. А. Нікіфорчук,
к. е. н., асистент кафедри агробізнесу і фінансів, Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

ЕВОЛЮЦІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА, МОТИВИ ТА ЇЇ ЦІЛІ

N. A. Dobriansky,
Candidate of Sciences (Economics), assistant professor of department economics and business economics, Odessa State Agrarian University, Odessa
A. A. Nikiforchuk,
Candidate of Sciences (Economics), an assistant of department of agribusiness and finance, Odessa State Agrarian University, Odessa

EVOLUTION OF DIVERSIFICATION, MOTIVES AND OBJECTIVES

Досліджено теоретичні, методичні і практичні питання розвитку диверсифікації. Обґрунтовано теоретично – методичні основи диверсифікації в різних сферах економіки. Розглянуто чотири етапи еволюції диверсифікації виробництва.

Theoretical, methodological and practical issues of diversification have been investigated. Theoretical - methodological bases diversification in different sectors of the economy have been proved. Four stages in the evolution of diversification have been considered.

Ключові слова: диверсифікація, мотиви диверсифікації, цілі, еволюція диверсифікації виробництва.

Keywords: diversification, diversification motives, goals, evolution of diversification.

Вступ. Диверсифікація виробництва і підприємницької діяльності, будучи інструментом усунення диспропорцій відтворення і перерозподілу ресурсів, переслідує, як правило, різні цілі і визначає напрямки реструктуризації корпорацій та економіки в цілому. Найбільш відчутний розвиток диверсифікація отримала в більшості країн у середині 50-х рр. XX ст., коли вперше дало про себе знати (з різною гостротою в окремих країнах) відносно вичерпання внутрішніх джерел зростання ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням теоретичним, методичним і практичним питанням розвитку диверсифікації присвячені праці таких українських вчених, як М.Й. Малік, О.Б. Наумов, П.Т. Саблук та інші науковці.

Метою статті є визначення етапів еволюції диверсифікації виробництва і розглянути мотиви та її цілі, які найбільш часто служать стимулами для розширення масштабів діяльності.

Результати досліджень. Одними з перших досліджень диверсифікації та інтеграції американських компаній здійснив в 1962 р. М. Горт, японських підприємств - С. Есінара в 1979 р.

Причини переорієнтації корпорацій на стратегічні питання, на думку Р. Кунца, не піддаються однозначному тлумаченню. Окремі автори висувають ряд найбільш поширених обґрунтувань, що визначають асортимент і номенклатуру продукції, що випускається, необхідність розширення сфер застосування капіталу. На наш погляд, дані твердження справедливі не тому, що свідчать про недостатнє теоретичне та практичне опрацювання питання, а тому, що, по-перше, як вважає Г. Немченко, до думки якої ми приєднуємося, цілі диверсифікації виробництва безпосередньо залежать від економічного стану і виробничих можливостей корпорації (рис. 1), по-друге, привабливість галузей для конкретної корпорації різна в короткостроковому і довгостроковому періодах і, по-третє, на нашу думку, при диверсифікації корпорація може реалізовувати різні схеми управління своїми бізнесами.

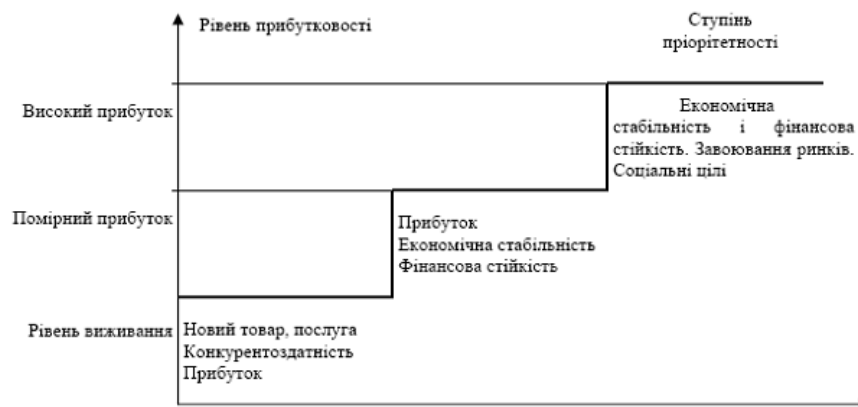

Рис. 1. Цілі диверсифікації

Диверсифікація, перш ніж придбати сучасні риси, в рамках глобальної стратегії корпорацій пройшла складний шлях розвитку, змінюючись як під впливом зовнішніх обставин, так і внутрішньофірмових критеріїв. У табл. 1 показана еволюція відповідних ідей - від маніпулювання набором товарів до маніпулювання набором країн. Історію такої еволюції умовно можна розділити на чотири етапи, і на кожному з них відбувалося становлення таких основних елементів, як: товарний набір; галузевої набір; набір галузей і сфер діяльності; набір країн.

Таблиця 1.
Еволюція диверсифікації виробництва

Епохи історичного розвитку	Економічні передумови	Засоби досягнення цілей виробництва	Переважна форма організації виробництва	Наслідки
Епоха масового виробництва (до кінця 20-х рр..)	Концентрація виробництва і централізація капіталу в межах галузі	Створення товару для ринку. Зниження витрат виробництва	Спеціалізація виробництва ("чисті галузі")	Створення товарних ринків
Епоха масового збуту (до середини 50-х рр..)	Концентрація капіталу в межах галузей. Товарна конкуренція. Перенакопичення капіталу в межах галузей. Структурна конкуренція	Маніпулювання набором товарів, що використовуються в певній галузі. Маніпулювання набором галузей (виробництво технологічно взаємопов'язаної продукції). Перелив капіталів в інші галузі та сфери діяльності. Маніпулювання набором галузей і сфер діяльності	Горизонтальна диференціація. Продуктова (товарна) диверсифікація. Вертикальна інтеграція. Галузева диверсифікація (набір галузей). Багатогалузева диверсифікація (набір галузей і сфер діяльності)	Подолання кордонів товарних ринків. Галузеві ринки. Подолання кордонів галузевих ринків. Національні ринки
Постіндустріальне товариство	Перенакопичення капіталу в окремих країнах. Критична маса обсягів виробництва в світовому масштабі. Конкуренція між фірмами, діяльність яких оптимізована в світовому масштабі.	Експорт капіталу в інші країни. Регулювання світогосподарських зв'язків. Оптимізація прибутковості в межах діяльності. Стратегія глобальної оптимізації діяльності	Географічна диверсифікація (набір країн). Міжнародна інтеграція. Інтернаціоналізація виробництва. Глобальна диверсифікація	Подолання кордонів національних ринків. Регіональні ринки. Ефект мультиплікації на світовому рівні. Подолання кордонів регіональних ринків
Епоха інформаційних та комп'ютерних технологій (з кінця 90-х рр..)	Світова конкуренція	Глобальна оптимізація світогосподарських зв'язків	Світова економіка	Світовий ринок

Кожен наступний етап був кроком у досягненні власних цілей виробництва і відрізнявся зміною стратегічних пріоритетів у розвитку підприємницької діяльності. Як показав аналіз сучасних світових тенденцій диверсифікації, існує ряд мотивів і цілей, які найбільш часто служать стимулами для розширення масштабів діяльності, що показано на рис. 2.

Рис. 2. Мотиви і цілі диверсифікації

На підставі вищесказаного необхідно відзначити, що при скороченні витрат на пошук сфер застосування капіталу і розробку перспективних стратегій диверсифікації неминуче виникає питання: чому рівновеликі інвестиції, вкладені в різні галузі і сфери діяльності, дозволяють отримати різну норму прибутку?

На наш погляд, найпростіше пояснення різниці потенційної ефективності галузей полягає в тому, що історично в різні галузі економіки вкладено неоднакова кількість і якість сукупного суспільного праці. Накопичений капітал - основний, фінансовий, інтелектуальний - у галузях з високим виробничим потенціалом дозволив задовольнити споживчий попит і зрівнювати норму прибутку до середньогалузевої.

Виникає проблема визначення сукупності ознак, що відрізняють галузі один від одного і впливають на ефективність диверсифікаційних програм. У ході вирішення даного питання ряд авторів зробили висновки, до яких ми в цілому приєднуємося, що найбільш оптимальним є виділення п'яти основних факторів, що

впливають на потенціал ефективності галузі:

1. Конкуренція між фірмами, що випускають однорідну продукцію.
2. Можливість появи нових конкурентів.
3. Виробництво товарів-замінників.
4. Положення постачальників сировини і матеріалів.
5. Положення покупців на ринку.

Однак, на наш погляд, перераховані чинники більшою мірою відносяться до маркетингових і не враховують внутрішньокорпоративні комерційні інтереси. У цьому зв'язку, можна додатково вказати і чотири інших фактори, якими керується корпорація при виборі для інвестування того чи іншого виду діяльності:

6. Економічна ефективність нового виду діяльності.
7. Рівень підприємницького ризику.
8. Тривалість обороту капіталу.
9. Рівень ліквідності.

На нашу думку, необхідно додати ще кілька чинників:

10. Стратегія розвитку компанії.
11. Наявність вільних інвестиційних ресурсів.
12. Інноваційний потенціал компанії.

Висновки. У міру задоволення потреб, насичення попиту, зміни смаків та уподобань споживачів змінюються соціальні пріоритети в суспільстві. Макроекономічна ситуація змушує корпорації адекватно пристосовуватися до ситуації, що змінилася і шукати нові види діяльності, товари, технології, перспективи існування.

Література

1. Гальчинський А. Економічна наука: проблеми методичного оновлення / А. Гальчинський // Економіка України. - № 3. - 2007. - с.4-13.
2. Паршев А.П. Почему Россия не Америка / Серия «Великое противостояние» / А.П. Паршев. - М: Крымский мост, 1999. – 227 с.
3. Черняк В. Модель економіки: вибір України / В. Черняк // Економіка України. - 1995. - №9. - С.31-39.

References

1. Hal'chyn's'kyi A.(2007), "Economics: methodological issues updates", *Ekonomyka Ukrainy*, vol. 3, pp. 4-13.
2. Parshv A.P. (1999), *Pochemu Rossyia ne Ameryka* [Why Russia is not America], Krymskyj most, Moskva, Russia.
3. Chernyak V. (1995), "Economic model: choice of Ukraine", *Ekonomyka Ukrainy*, vol.9, pp. 31-39.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"